

Súd: Najvyšší súd SR
Spisová značka: 9So/52/2017
Identifikačné číslo spisu: 1016200960
Dátum vydania rozhodnutia: 30.01.2019
Meno a priezvisko: Mgr. Viliam Pohančenič
Funkcia: sudca
ECLI: ECLI:SK:NSSR:2019:1016200960.2

UZNESENIE

Najvyšší súd Slovenskej republiky v právnej veci navrhovateľa: B. Š., nar. XX.XX.XXXX, B. Z. XXX, Z., prechodne bytom: O., T. E., W. XX, Z., proti odporkyňi: Sociálna poisťovňa, ústredie, Ul. 29. augusta 8, Bratislava, o preskúmanie zákonnosti rozhodnutia odporkyne č. XXX XXX XXXX X zo dňa 14.06.2016 o invalidnom dôchodku, o odvolaní navrhovateľa proti rozsudku Krajského súdu v Bratislave č. k. 10Sd/74/2016-24 zo dňa 14. februára 2017, takto

rozhodol:

Najvyšší súd Slovenskej republiky rozsudok Krajského súdu v Bratislave č. k. 10Sd/74/2016-24 zo dňa 14. februára 2017 z r u š u j e a v e c m u v r a c i a n a d'alsie konanie.

Odôvodnenie

Krajský súd v Bratislave rozsudkom č. k. 10Sd/74/2016-24 zo dňa 14.02.2017 potvrdil rozhodnutie odporkyne č. XXX XXX XXXX X zo dňa 14.06.2016 (ďalej aj len „napadnuté rozhodnutie odporkyne“), ktorým odporkyňa podľa § 70 ods. 1 zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov (ďalej aj len „zákon č. 461/2003 Z. z.“) zamietla žiadosť navrhovateľa o invalidný dôchodok z dôvodu, že nezískal potrebný počet rokov dôchodkového poistenia na vznik nároku na invalidný dôchodok podľa § 72 zákona č. 461/2003 Z. z.. Účastníkom nepriznal náhradu trov konania. V odôvodnení rozsudku krajský súd poukázal na to, že navrhovateľ sa na pojednávanie dňa 14.02.2017 napriek riadnemu predvolaniu nedostavil, svoju neúčast' neospravedlnil ani nepožiadal o jeho odročenie, hoci bol o termíne pojednávania riadne a s dostatočným predstihom upovedomený, a preto krajský súd prejednal vec podľa § 101 ods. 2 OSP v jeho neprítomnosti. Posudkový lekár sociálneho poistenia Sociálnej poisťovne, pobočky Bratislava v posudku zo dňa 21.09.2015 uviedol, že navrhovateľ je invalidným s mierou poklesu schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť 45 %. Dátum vzniku invalidity stanovil od 11.08.2015 a za rozhodujúce zdravotné postihnutie určil choroby srdcovocievneho systému, choroby srdca, kardiomyopatie, NYHA II, zaradené do kapitoly IX, oddiel A, položka 1, písm. b/ prílohy č. 4 k zákonu č. 461/2003 Z. z.. Posudkový lekár sociálneho poistenia Sociálnej poisťovne, pobočky Bratislava v posudku zo dňa 25.04.2016 uviedol, že navrhovateľ je v starostlivosti kardiológa pre hypertenznú chorobu WHO II a kardiomyopatiu NYHA II, je sledovaný neurológom pre chronický vertebrogénny algický syndróm - lumbálny, rok je v starostlivosti psychiatra pre panickú poruchu. Mieru poklesu schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť určil na 45 % a dátum vzniku invalidity tiež

stanovil od 11.08.2015. Posudkový lekár Sociálnej poisťovne, ústredie v posudku zo dňa 01.06.2016 uviedol, že rozhodujúcim zdravotným postihnutím odôvodňujúcim invaliditu navrhovateľa sú choroby obehovej sústavy, srdcové choroby, vrodené alebo získané chlopňové chyby, ischemická choroba srdca, kardiomyopatia, stavy po srdcovom infarkte, stavy po myokarditíde, stavy po reumatických ochoreniach a iné s poklesom výkonu pri stredne ťažkom zaťažení, zaradené do kapitoly IX, oddiel A, položka 1, písm. b/ prílohy č. 4 k zákonu č. 461/2003 Z. z.. Mieru poklesu schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť určil na 45 % a za ostatné ochorenia ju navýšil o 10 %, t. j. na 55 %. Dátum vzniku invalidity určil od 11.08.2015, kedy je zdravotný stav navrhovateľa prvýkrát dokumentovaný odborným lekársnym nálezom kardiológa. Taktiež uviedol, že skorší dátum invalidity nie je možné určiť, pretože nie sú k dispozícii odborné nálezy, ktoré by dokumentovali zdravotný stav navrhovateľa. Krajský súd ďalej konštatoval, že navrhovateľ je invalidný podľa § 71 ods. 1 zákona č. 461/2003 Z. z., lebo pre dlhodobu nepriaznivý zdravotný stav má pokles schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť o viac ako 40 % v porovnaní so zdravou fyzickou osobou. Z uvedeného vyplýva, že splnil medicínsku podmienku nároku na invalidný dôchodok. Krajský súd ohľadom obdobia vedenia nezamestnaných občanov hľadajúcich zamestnanie poukázal na to, že od 08.06.2002 do 09.12.2002 a od 18.02.2003 do 25.02.2003 nebola navrhovateľovi vyplácaná podpora v nezamestnanosti, a preto odporkyňa toto obdobie nehodnotila na dôchodkové účely. Podľa § 255 ods. 1 zákona č. 461/2003 Z. z. v znení zákona č. 310/2006 Z. z. sa za obdobie dôchodkového poistenia považuje aj zamestnanie a náhradná doba získaná pred 01.01.2004 podľa zákona č. 100/1988 Zb. o sociálnom zabezpečení (ďalej aj len „zákon č. 100/1988 Zb.“). Do zamestnania sa na dôchodkové účely započíta v období pred 01.01.2001 aj doba vedenia v evidencii nezamestnaných a v období od 01.01.2001 do 31.12.2003 doba vyplácania podpory v nezamestnanosti (§ 169c ods. 1 zákona č. 100/1988 Zb. v znení zákona č. 446/2000 Z. z.). Nakoľko uvedené obdobie trvalo po 31.12.2000 a počas neho nebola vyplácaná podpora v nezamestnanosti, nie je možné toto obdobie považovať za náhradnú dobu ani za obdobie dôchodkového poistenia. Navrhovateľ ku dňu vzniku invalidity, t. j. k 11.08.2015 dosiahol vek 50 rokov, preto splnenie zákonom stanovenej podmienky získania potrebného počtu rokov obdobia dôchodkového poistenia na nárok na invalidný dôchodok je podmienené získaním najmenej 15 rokov obdobia dôchodkového poistenia v posledných desiatich rokoch pred vznikom invalidity. Z obsahu evidenčného a spisového materiálu vyplýva, že navrhovateľ získal pred vznikom invalidity 13 rokov a 255 dní dôchodkového poistenia a nie 15 rokov, čím nespĺnil podmienku potrebného počtu rokov obdobia dôchodkového poistenia na vznik nároku na invalidný dôchodok. Zo zisteného skutkového stavu mal krajský súd za to, že žiadosť navrhovateľa o invalidný dôchodok odporkyňa správne zamietla.

Proti rozsudku krajského súdu podal navrhovateľ v zákonnej lehote odvolanie, v ktorom poukázal na to, že podal písomné vysvetlenie, prečo sa nedostavil na pojednávanie. Požiadal Centrum právnej pomoci o právne zastúpenie vo všetkých konaniach týkajúcich sa jeho osoby. Termín stretnutia má dňa 10.07.2017. V tejto súvislosti konštatoval, že bez právnej pomoci - zástupcu nebude nič riešiť. Je chorý a bez prostriedkov, nevládze. Na záver požiadal, aby súd riešil termíny pojednávania a „iné“ týkajúce sa jeho osoby s Centrom právnej pomoci.

Odporkyňa vo vyjadrení k odvolaniu navrhol, aby odvolací súd potvrdil rozsudok krajského súdu z dôvodu jeho vecnej správnosti. Dôvody, ktoré uviedol navrhovateľ v odvolaní, nepovažovala za opodstatnené. Podľa § 70 ods. 1 zákona č. 461/2003 Z. z. má poistenec nárok na invalidný dôchodok, ak sa stal invalidný, získal počet rokov dôchodkového poistenia uvedený v § 72 a ku dňu vzniku invalidity nedovŕšil dôchodkový vek alebo mu nebol priznaný predčasný starobný dôchodok. Podľa § 72 ods. 1 písm. g/ zákona č. 461/2003 Z. z. je počet rokov dôchodkového poistenia na vznik nároku na invalidný dôchodok poistenca vo veku nad 45 rokov najmenej 15 rokov. Vzhľadom na to, že navrhovateľ získal pred vznikom invalidity celkovo 13 rokov a 255 dní dôchodkového poistenia, čím nespĺnil zákonnú podmienku na vznik nároku na invalidný dôchodok podľa § 70 ods. 1 zákona č. 461/2003 Z. z., bola jeho žiadosť o invalidný dôchodok napadnutým rozhodnutím odporkyne zamietnutá.

Dňom 01.07.2016 nadobudol účinnosť zákon č. 162/2015 Z. z. Správny súdny poriadok (ďalej aj len „SSP“).

Podľa § 492 ods. 1 SSP konania podľa tretej hlavy piatej časti Občianskeho súdneho poriadku začaté pred dňom nadobudnutia účinnosti tohto zákona sa dokončia podľa doterajších predpisov.

Najvyšší súd Slovenskej republiky ako súd odvolací (§ 10 ods. 2 OSP) preskúmal napadnutý rozsudok a konanie mu predchádzajúce bez nariadenia pojednávania v súlade s § 250ja ods. 2 OSP a dospel k záveru, že odvolaniu navrhovateľa je potrebné vyhovieť.

Predmetom konania bolo preskúmanie zákonnosti napadnutého rozhodnutia odporkyne o zamietnutí žiadosti navrhovateľa o invalidný dôchodok podľa § 70 ods. 1 zákona č. 461/2003 Z. z. .

Medzi účastníkmi nebolo sporné, že navrhovateľ je invalidný podľa § 71 ods. 1 zákona č. 461/2003 Z. z., nakoľko na základe jeho žiadosti zo dňa 10.08.2015 o invalidný dôchodok bol jeho zdravotný stav posúdený posudkovými lekármi sociálneho poistenia Sociálnej poisťovne, pobočky Bratislava dňa 21.09.2015 a 25.04.2016, ktorí mu určili mieru poklesu 45 % a posudkovým lekárom ústredia dňa 01.06.2016, ktorý mu určil mieru poklesu schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť 55 % v porovnaní so zdravou fyzickou osobou s dátumom vzniku invalidity od 11.08.2015. Spornou medzi účastníkmi bola otázka splnenia podmienky potrebnej doby dôchodkového poistenia pre vznik nároku na invalidný dôchodok.

Skôr, ako odvolací súd pristúpil k posúdeniu námietok navrhovateľa týkajúcich sa zamietnutia jeho žiadosti o invalidný dôchodok, považoval za potrebné vysporiadať sa s jeho procesnými námietkami, a to jednak s námietkou týkajúcou sa písomného vysvetlenia navrhovateľa, prečo sa nedostavil na pojednávanie a tiež s námietkou ohľadom nemožnosti byť zastúpený advokátom v konaní pred krajským súdom.

V súvislosti s tvrdením navrhovateľa, že podal písomné vysvetlenie, prečo sa nedostavil na pojednávanie, odvolací súd uvádza, že takéto vysvetlenie sa v spise krajského súdu nenachádza. Prvý termín pojednávania nariadený na deň 29.11.2016 bol odročený, nakoľko navrhovateľ sa na pojednávanie nedostavil, svoju účasť neospravedlnil, avšak krajský súd nemal preukázané doručenie predvolania. Na druhý termín pojednávania nariadeného na deň 14.02.2017 sa navrhovateľ taktiež nedostavil, svoju účasť neospravedlnil napriek tomu, že predvolanie naň osobne prevzal dňa 30.01.2017, o čom svedčí jeho podpis na doručenke.

Občiansky súdny poriadok upravujúci postup súdu a účastníkov v občianskom súdom konaní ústavou zaručené právo osobnej prítomnosti na súdom konaní zabezpečuje tak, že ukladá súdu, ak zákon nestanovuje inak, aby nariadil na prejednanie veci pojednávanie, na ktoré predvolá účastníkov a všetkých, ktorých prítomnosť je potrebná, pričom predvolanie musí byť účastníkom doručené tak, aby mali dostatok času na prípravu (§ 115 ods. 2 OSP). Je potom na účastníkovi, či svoje právo využije, alebo nie.

Zúčastniť sa prejednávania veci pred súdom je neodňateľným právom každého účastníka konania, a to v každom štádiu postupného procesu, pokiaľ zákon nestanovuje inak, ak na tomto svojom práve účastník trvá. Zákon v ustanovení § 101 ods. 2 druhá veta OSP určuje len jednu výnimku z tohto práva účastníka, za ktorej sa môže vec prejednať i v jeho neprítomnosti, t. j. ak sa riadne predvolaný účastník nedostavil na pojednávanie a nepožiadal z dôležitého dôvodu o odročenie pojednávania (uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 5Cdo/122/2010 zo dňa 21.07.2010).

Vzhľadom na to, že navrhovateľ bol na pojednávanie riadne predvolaný, na pojednávanie sa nedostavil a nepožiadal z dôležitého dôvodu o jeho odročenie, boli splnené podmienky na prejednanie veci krajským súdom v jeho neprítomnosti.

Druhú námietku navrhovateľa týkajúcu sa žiadosti o ustanovenie právneho zástupcu považoval odvolací súd za dôvodnú. Právo byť v konaní pred súdom zastúpený advokátom je garantované Ústavou

Slovenskej republiky ako súčasť práva na súdnu a inú ochranu (čl. 47 ods. 2 Ústavy SR). Toto právo sa realizuje buď tým, že si účastník konania zvolí advokáta, ktorého poverí zastupovaním v konaní, alebo má možnosť obrátiť sa na Centrum právnej pomoci podľa osobitného predpisu. Súd je však povinný umožniť účastníkovi realizáciu tohto práva, napríklad poučením podľa § 5 a § 30 OSP či poskytnutím primeranej lehoty na zvolenie si právneho zástupcu (uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 2Cdo/93/2009 zo dňa 29.07.2010).

Súdy poskytujú pri plnení svojich úloh účastníkom v občianskom súdnom konaní poučenia o ich procesných právach a povinnostiach. Túto povinnosť súdy nemajú, ak je účastník v občianskom súdnom konaní zastúpený advokátom (§ 5 ods. 1 a 2 OSP). Poučovacia povinnosť sa týka najmä tých procesných práv a povinností, ktorých využitie (realizácia) alebo splnenie (rešpektovanie) má základný význam pre kvalitu zabezpečenia a realizácie základného práva na súdnu ochranu.

Podľa § 30 OSP, účastníka, ktorý požiada o ustanovenie advokáta a u ktorého sú predpoklady, aby bol oslobodený od súdnych poplatkov, súd odkáže na Centrum právnej pomoci. O tejto možnosti súd účastníka poučí.

Zo spisu krajského súdu mal odvolací súd za preukázané, že navrhovateľ nebol zastúpený advokátom a až v odvolaní proti rozsudku krajského súdu prvýkrát uviedol, že podal žiadosť adresovanú Centru právnej pomoci o ustanovenie advokáta s tým, že termín stretnutia bol dňa 10.07.2017, t. j. až po vydaní napadnutého rozsudku krajského súdu. Napriek tomu, že v priebehu celého konania pred krajským súdom nepreukázal, že sa obrátil so žiadosťou na Centrum právnej pomoci o ustanovenie advokáta ani nepožiadaval krajský súd o „pomoc“ v tejto oblasti, bolo povinnosťou krajského súdu poučiť ho v zmysle § 5 a § 30 OSP o možnosti požiadať o ustanovenie advokáta, a to s ohľadom na skutočnosť, že u neho boli predpoklady, aby bol oslobodený od súdnych poplatkov. Krajský súd opomenul splniť si svoju poučovaciu povinnosť.

Toto opomenutie viedlo k porušeniu práva navrhovateľa riadne konať pred súdom. Vo všeobecnosti pod odňatím možnosti konať pred súdom treba rozumieť taký postup súdu, ktorým sa účastníkovi občianskeho súdneho konania znemožní realizácia tých práv, ktoré mu procesné predpisy priznávajú za účelom zabezpečenia spravodlivej ochrany práv a právom chránených záujmov. O vadu, ktorá je z hľadiska § 237 písm. f) OSP významná, ide najmä vtedy, ak súd v konaní postupoval v rozpore so zákonom a týmto postupom vylúčil účastníka konania z realizácie jeho procesných práv priznaných mu právnym poriadkom. Takýmto procesným právom účastníka je napr. právo na doplnenie alebo opravu nesprávneho, neúplného alebo nezrozumiteľného podania, právo zúčastniť sa pojednávania, robiť prednesy, navrhovať dôkazy, vyjadrovať sa k vykonaným dôkazom, vykonávať svoje práva a povinnosti prostredníctvom zvoleného zástupcu a pod..

Podľa názoru odvolacieho súdu rozsudok krajského súdu nemožno považovať za spravodlivý a súladný so zákonom, keďže bol vydaný bez toho, aby bol navrhovateľ riadne poučený o jeho procesných právach. V predvolaní na pojednávanie ho krajský súd poučil iba o tom, že ak bude mať zvoleného zástupcu, je potrebné predložiť plnomocenstvo na jeho zastupovanie v konaní.

„Cieľom poučovacej povinnosti súdu je viesť žalobcu (navrhovateľa) k tomu, aby ním vykonané procesné úkony mohli vyvolať zamýšľané účinky.“ (nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. I. ÚS 192/2015 zo dňa 07.10.2015).

Ak by si krajský súd splnil svoju poučovaciu povinnosť podľa § 5 a § 30 OSP, navrhovateľ sa mohol obrátiť so žiadosťou o zastupovanie na Centrum právnej pomoci už v konaní pred krajským súdom a mohol by účinne brániť svoje práva. V tejto súvislosti je potrebné poukázať na právny názor ústavného súdu vyslovený v náleze sp. zn. I. ÚS 192/2015 zo dňa 07.10.2015, že: „Je totiž povinnosťou všeobecného súdu neuplatňovať pozitivistický prístup nad podstatu práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru, ale hľadať (v medziach zákona) individuálnu spravodlivosť. Všeobecná poučovacia povinnosť súdov nie je len všeobecným princípom, ktorý by sa uplatnil iba v

prípadoch, keď s tým výslovne Občiansky súdny poriadok počíta, ale je aplikovateľná po celú dobu konania.“.

V konaniach podľa tretej hlavy piatej časti OSP musia sudy rešpektovať, že „...veci sociálneho zabezpečenia, aj veci sociálneho poistenia sa dotýkajú často handicapovaných účastníkov, ktorí pre nedostatok svojich znalostí alebo pre svoj fyzický, mentálny alebo psychický status nemôžu vždy riadnym spôsobom brániť svoje práva, čo má spojitosť aj s právnou úpravou, ktorá vychádza zo zásady, že úkony účastníkov treba posudzovať podľa ich obsahu a ktorá tiež nevyžaduje v uvedených veciach povinné právne zastúpenie.“ (rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 1Sdo/21/2005 zo dňa 30.05.2006 uverejnený v Zbierke stanovísk NS a rozhodnutí súdov SR 6/2006).

Vzhľadom na to, že ide o sociálnu vec, kde sa povinné zastúpenie nevyžaduje, je potrebné, aby súd venoval zvýšenú pozornosť splneniu si poučovacej povinnosti voči osobám uplatňujúcim si v takomto druhu konaní svoje nároky.

Z uvedeného je zrejmé, že krajský súd navrhovateľovi fakticky znemožnil riešiť potrebu právneho zastúpenia cestou Centra právnej pomoci už pred vydaním rozsudku krajského súdu. Týmto svojím postupom zaťažil konanie vadou spočívajúcou v odňatí možnosti konať pred súdom (§ 237 písm. f/ OSP).

Najvyšší súd Slovenskej republiky preto musel napadnutý rozsudok podľa § 221 ods. 1 písm. f/ OSP v spojení s § 250l ods. 2 OSP a s § 250ja ods. 3 vetou druhou OSP zrušiť a vec mu vrátiť na ďalšie konanie (§ 221 ods. 2 OSP).

V ďalšom konaní krajský súd riadne poučil navrhovateľa o jeho procesných právach a povinnostiach s poukazom na § 5 a § 30 OSP, zistil, či navrhovateľ skutočne požiadal Centrum právnej pomoci o ustanovenie advokáta a či mu bol tento ustanovený a následne vo veci rozhodne znovu. V novom rozhodnutí rozhodne aj o náhrade trov konania, vrátane trov konania odvolacieho (§ 224 ods. 3 OSP).

Toto rozhodnutie bolo prijaté pomerom hlasov 3:0.

Poučenie:

Proti tomuto uzneseniu n i e j e prípustný opravný prostriedok.